

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref

Vår ref

Dato

2023/3877-INMY

26.04.2023

Innspel til arbeidet med ein handlingsplan for norsk fagspråk i akademia

Universitetet i Bergen (UiB) takkar for høve til å kome med innspel til arbeidet med den planlagde nasjonale handlingsplanen for norsk fagspråk. I UiBs nyleg vedtekne institusjonsstrategi blir det slått fast at UiB har ein særleg ambisjon om å ha ei tydeleg rolle i utviklinga av norsk fagspråk og terminologi. Språkstrategien til UiB framhevar i tillegg at UiB skal stå fram som eit språkleg førebilete for norsk utdanning, kultur- og samfunnsliv. Vidare er språkstrategien eit viktig verktøy for å sikre ein balanse mellom bruk av engelsk og norsk, ofte omtala som parallellspråkbruk. Som eitt av to norske universitet har UiB dessutan ein eigen humaniorastrategi. Han slår fast at UiB ønsker å ta eit ansvar for forvaltninga av norsk språk. Som breiddeuniversitet ønsker UiB samtidig å ta eit særskilt ansvar for allmennfaga.

Utfordringane for norsk fagspråk

UiB er eit forskingsuniversitet med høg internasjonal fagleg kvalitet og rekrutterer i stor grad internasjonalt. Bruk av engelsk er heilt vesentleg i forskinga. Fagleg aktivitet gjennom internasjonalt forskingsarbeid og samstundes ivareta norsk fagspråk, kan følgeleg opplevast som ei reell utfordring. Utfordringane heng saman med ei rad faktorar som igjen kan koplast til nokre overordna omgrep som internasjonalisering og språkteknologisk utvikling.

Ei viktig utfordring er det som blir kalla *domenetap*, at norsk mister bruksfunksjonar og ikkje blir brukt i spesifikke fagområde. Domenetapet gjeld primært norsk i høve til engelsk, men òg nynorsk i høve til bokmål. Det handlar òg om at heilt nye fag blir etablerte som ikkje-norskspråklege. Ein får då ein situasjon med domenetap ved domeneetablering.

Ei anna utfordring handlar om at utviklinga av fagspråk og terminologi i periodar truleg ikkje har hatt stor nok merksemd i universitets- og høgskulesektoren. Dersom ein ikkje kontinuerleg utviklar terminologien på norsk i tråd med den faglege utviklinga, blir norsk fagspråk svekt. Det er i sin tur med på gi grunnlag for nye domenetap for norsk som igjen har konsekvensar for statusen til norsk språk generelt, og for samfunnsoppdraget som universitets- og høgskulesektoren har med å kommunisere i eit norskspråkleg samfunn på norsk. Skiljet mellom fagspråk og allmennspråk er heller ikkje vasssett, så utviklinga av fagspråk er svært viktig for utviklinga av allmennspråket.

Ei tredje utfordring er knytt til arbeidsmiljøet og studiemiljøet: I fleire fagmiljø ser vi tendensar til at engelsk blir arbeidsspråket medan norsk blir redusert til «kjøkkenspråket». Det har òg konsekvensar for moglegheitene for at internasjonalt rekrutterte tilsette skal bli inkluderte i arbeidslivet, organisasjonslivet og samfunnslivet. Det er vidare problematisk når undervisninga òg på BA-nivået blir lagt om til engelsk, fordi undervisarar ikkje har tilstrekkeleg kompetanse i norsk, eller fordi emnet skal vere eit tilbod til innkommande studentar i tillegg til dei norske.

UiB vil i tillegg trekk fram utviklinga innan kunstig intelligens som ei viktig utfordring. Verktøy som ChatGPT og GPT4 vil verke inn på norsk fagspråk spesielt og norsk språk og kultur generelt. Den aktuelle teknologien arbeidar i hovudsak med tekstar og data på engelsk og har potensiale til å bli ei fare for utvikling av eit levande norsk fagspråk. Etterkvart som slike verktøy blir brukt av store mengder av menneske over heile verda, samtidig som verktøyet lærar vidare frå denne interaksjonen med brukarane, er det klart at små språkområde som det norske vil kunne bli meir skadelidande enn andre. En handlingsplan bør difor nemne utfordringane med digitalisering generelt, og kunstig intelligens og språkteknologi spesielt.

Kva tiltak kan så vera aktuelle for å styrkja norsk fagspråk?

- *Språkstrategi forankra i institusjonsstrategien*
 - Ein oppdatert og levande språkpolitikk er eit viktig tiltak for å sikre norsk fagspråk. Ein viktig føresetnad for å lukkast med parallellspråkarbeidet er at språkstrategiane er kopla til den overordna strategien til institusjonane, og blir gjennomgått og evaluert ved jamne mellomrom.
- *Personalpolitikk*
 - Eit strukturelt tiltak vil vere å sjå på arbeidet med fagspråk og språkpolitikk som del av HR-arbeidet og HMS-arbeidet. Tiltak for å sikre at tilsette har kompetanse og ferdigheiter i norsk må sjåast på som måtar å sikre inkludering i arbeidslivet og samfunnslivet.
 - Eitt anna viktig tiltak vil vere gratis språkkurs for internasjonalt rekrutterte tilsette og studentar raskt etter dei er tilsett slik at dei kan bli i stand til å oppnå norskkompetanse på B2-nivå. Slike språkkurs bør vere eit institusjonsansvar ved alle universitet og høgskular og bør omfatte både bokmål og nynorsk. For å sikre at dei tilsette kan oppnå ein norskkompetanse må lærestadane i tillegg leggje til rette for at internasjonalt tilsette i ein periode får arbeidsdagen lagt til rette for norskopplæring.
 - Andre tiltak kan vere språkkafé der ein snakkar norsk ved sosiale arrangement. Ein kan òg tenkje seg stimuleringstiltak i form av språkmentorar.
 - Som del av personalpolitikken vil det vere naturleg at norskopplæring og norskkompetanse blir emne for medarbeidarsamtalar. Generelt bør tiltak som gjeld språkpolitikk og fagspråk bli omfatta av dei krav til rapportering som gjeld for andre sider ved personalpolitikken.

- *Læremiddel*
 - Den enklaste og mest effektive måten å utvikle og innarbeide norsk fagspråk på, er gjennom læremiddel. Særleg sentralt står lærebøkene, og det bør vere støttemidlar for lærebokskriving på norsk i alle fag på BA-nivået. Særleg prioritert bør det vere å få læremiddel på nynorsk. Det kan skje gjennom lærebøker der ulike kapittel er på høvesvis nynorsk og bokmål.
 - Eit effektivt tiltak vil vere å samordne og synleggjere dei ordningane som eksisterer slik som HK-dirs lærebokordning for høgere utdanning og ulike lærebokstipend som forlag og NFFO har, og også å vurdere om desse ordningane er omfattande nok.
 - Forslaget om å sette ein fastpris på nye lærebøker vil kunne vere eit viktig tiltak for ein handlingsplan for norsk fagspråk.

- *Krav til samandrag*
 - Krav om samandrag på norsk (og engelsk) av ph.d.-avhandlingar er eksempel på at regelendingar kan bidra til å fremje språkpolitiske mål om å styrkje norsk fagspråk. Samandrag av publikasjonar er viktige for å sike ei viss parallellspråkleg utvikling og for å oppdatere språkrobotar styrte av kunstig intelligens. Eit tilsvarende krav for bachelor- og masteroppgåver kan òg vere føremålstenleg.
 - Det kan i tillegg vere naturleg med krav om samandrag på norsk og engelsk når ein registrerer publikasjonar i Cristin. Sidan Cristin-systemet er basert på institusjonstilhøyrse til dei som registrerer publikasjonar, vil fagmiljøa og institusjonane ha eit ansvar for å bidra til at slike samandrag blir ferdigstilte. Såleis vil eit slik språkkrav kunne bidra til å ansvarleggjere institusjonane.

- *Opne norskspråklege tidsskrift*
 - Ei vidareføring av ordninga med opne norskspråklege tidsskrift innan humaniora og samfunnsvitskap (NÅHST) vil vere eit viktig tiltak for å sikre forskingspublisering på norsk. Ein burde òg vurdere om denne ordninga kunne utvidast til å omfatte andre fagområde.

- *Læringsutbytteskildringar tilpassa kunnskapsmåla*
 - Ei utfordring er å klare å leggje til rette for eige studietilbod til innkommande studentar som ikkje er norskspråklege. Incentiva for sektoren har i mange år vore retta mot å auka internasjonaliseringa, og praksis har til dels blitt at ein endrar undervisningsspråk til engelsk heller enn å ha parallellspråklege studietilbod. Ein medviten parallellspråkbruk med plan for kva skal bruksspråket vere på dei ulike studieprogramsnivåa er difor viktig.

- *Formidling på norsk*
 - Formidling av forskingsfunn på norsk er svært viktig. Konkrete tiltak vil vere at UH-institusjonane inviterer til å halde opne formidlingsarrangement for eit breitt publikum. Eit endå meir varig tiltak er bidrag til nettressursar som Store

norske leksikon og Store medisinske leksikon der faginnhald blir formidla skriftleg på norsk.

- *Eit fast forskingsmiljø for norsk språk*
 - Eit levande fagspråk føreset eit levande fagmiljø. Å etablere eit nasjonalt fagmiljø for fagspråk er høgst føremålstenleg for å kunne koordinere og rettleie i terminologiarbeidet i høgare utdanning, og for å byggje kompetanse på området. Norge treng meir kompetanse på feltet både blant førelesarar, forskarar og andre fagspesialistar. Frå hausten 2023 vil UiB starte eit eige undervisningstilbod retta mot fagmiljø og offentleg forvaltning som bidrar med terminologiarbeid (universitetspedagogisk kurs, MA-emne og fleksibel utdanningskurs). UiB har tatt eit nasjonalt ansvar for oppbygging av terminologiarbeidet gjennom Termportalen. Som UiB tidlegare har skreve til KD i eit eige notat (Plan for helhetlig teminologiarbeid i UH-sektoren) hausten 2022, krevst det meir ressursar og ei større målretta satsing på terminologiarbeidet.
 - Det må sikrast tilstrekkelege midlar til at ordboksarbeidet kan bli kontinuerleg oppdatert. Som nemnt er ikkje skiljet mellom allmennspråk og fagspråk er ikkje vasstett. Det betyr at språkressursar for allmennspråket alltid vil ha ein fagspråkleg komponent, slik tilfellet er for allmennordbøker som Bokmålsordboka, Nynorskordboka og for ordboksverket Norsk Ordbok. Det er viktig med eit samvirke mellom desse og andre offentleg finansierte ordboksprosjekt og -databasar. Samstundes vil eit tett samarbeid mellom leksikografar og terminologar opne for auka bruksnytte av ressursane.
 - For fleire spesialiserte sider ved allmennspråket er det ein kritisk mangel på oppdatering på grunn av manglande vitenskaplege stillingar på området, det gjeld i særleg grad stadnamn. Eit nasjonalt språksenter kan gjevast ansvar for å vedlikehalde spesifikke språklege emne.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
fung.universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.